

Concept-beleidsplan vereniging Markdal duurzaam en vitaal 2026-2028

Inleiding

Voor u ligt het beleidsplan 2026-2028, een meerjarenbeleidsplan dat elk jaar wordt bijgesteld. Wij hebben de afgelopen jaren in onze beleidsplannen laten zien wat de grote uitdagingen zijn in het Markdal, wat onze doelen zijn en hoe wij aankijken tegen onze rol en positie als vereniging.

Wat voor ons zonneklaar is, is dat wij beperkte tijd en menskracht hebben. Het vergroten van het aantal actieve vrijwilligers is de grootste uitdaging voor het realiseren van dit beleidsplan. Onze kracht ligt in onze ideeën en het verbinden van alle belanghebbende partijen om gezamenlijke doelen te realiseren. Uiteindelijk gaat het om het bereiken van synergie. We zijn er nog steeds van overtuigd dat het effect van samenwerking tussen de direct betrokkenen bij de vereniging (vrijwilligers, brainstormteam en bestuur), bestuurlijke organisaties (provincie, gemeenten, waterschap), terrein-beherende organisaties (TBO's), natuurverenigingen en niet te vergeten de agrariërs groter is dan wat elk van de afzonderlijke partijen zou kunnen bereiken.

Maar we zien ook dat we als vereniging geleidelijk aan in een nieuwe fase van ons bestaan terecht komen. Dat vraagt om een herbezinning van onze doelen en activiteiten.

1) Nieuwe fase

Als het gaat om de herinrichting van het Markdal blijft onze aanpak onveranderd. We blijven onze invloed uitoefenen om onze ideeën over de loop van het water en de inrichting van de natuur en de recreatie te realiseren. Onze invloed houdt in de loop van 2026 voor een deel op nadat het definitief ontwerp is vastgesteld en de inspraakprocedures zijn afgerond. Maar naar verwachting zullen er nog restopgaven blijven die tijdens de projectperiode niet gerealiseerd kunnen worden vanwege het gebrek aan financiële middelen. We zullen alle partijen in het Breed Bestuurlijk Overleg van het Waterschap Brabantse Delta houden aan de uitspraak dat het als een gezamenlijke opgave wordt beschouwd om die restopgaven binnen 3 jaar na afloop van het project alsnog te realiseren. We zien voor de vereniging nog een belangrijke rol weggelegd als het gaat om het monitoren van de voortgang en de doelstellingen van het project en het realiseren van de restopgaven.

We hebben verder altijd het standpunt gehuldigd dat je ook van de natuur moet kunnen genieten. De mogelijkheden tot beleving van het Markdal: het kunnen genieten van de flora en de fauna, de recreatieve voorzieningen en de activiteiten van ondernemers komen in onze plannen nog onvoldoende voor. Onder het kopje 'natuurbeleving' gaan we hier verder op in.

2) Werkwijze

De voorliggende uitdagingen en de noodzakelijke gebiedspecifieke oplossingen vragen om een open en constructieve relatie met alle (invloedrijke) spelers in het gebied. Als vereniging kiezen wij voor een aanpak die betrouwbaarheid, transparantie en respect voor alle belanghebbenden uitstraalt. Zoals in ons visiedocument is aangegeven, zien we ons als:

- Belangenbehartiger van een duurzaam en vitaal (stroomgebied van het) Markdal
- Hoeder van gemaakte afspraken en plannen
- Verbinder tussen de belanghebbenden
- Antenne van wat er leeft onder bewoners, gebruikers, beheerders, agrariërs en grondeigenaren
- Aanjager en initiator van nieuwe visies, ideeën en initiatieven

We zullen als vereniging altijd kritisch blijven op de ontwikkelingen in ons Markdal, maar wij vinden het ook tijd dat de beleving van het Markdal centraal komt te staan. We zien ons dan ook als

- promotor van activiteiten gericht op de beleving van het Markdal

3) Herinrichting

Markdal-Zuid

We hebben als vereniging meegewerkt aan de totstandkoming van het Projectplan Waterwet dat betrekking heeft op de herinrichting van het zuidelijk deel van het Markdal, de Boven Mark tussen de Belgische grens en stuw Galder. Dit project is afgerond met een officiële opening op 18 september 2024. De vereniging heeft ten behoeve van dit project een zienswijze (een formele reactie op een plan of besluit) ingediend om na voltooiing van het project de stroomsnelheden in vooral de zuidelijke meander te monitoren. Het Waterschap werkt nog aan een monitoringplan. De vereniging heeft tevens het initiatief genomen om dit plan uit te breiden met het verzamelen van gegevens over de ontwikkeling van de flora en fauna in het Markdal.

Markdal-Noord

In mei 2025 is het VO+, het aangepaste Voorlopig Ontwerp voor Markdal-Noord, goedgekeurd in het bestuur van het Waterschap Brabantse Delta. Het VO+ wordt momenteel uitgewerkt in een concept Definitief Ontwerp. Het ligt in de planning van het Waterschap om nog in 2025 een Definitief Ontwerp (DO) gereed te hebben. Vervolgens wordt het DO opgenomen in een projectbesluit en vindt er nog een formele procedure plaats voor inspraak. Uitgangspunt is dat de werkzaamheden in 2027 uitgevoerd en voltooid zijn.

De vereniging vervult hierbij nog steeds een adviesrol in het Breed Bestuurlijk Overleg en het Breed Ambtelijk Overleg van het Waterschap. De werkgroepen Recreatie, en Water en Natuur van de vereniging hebben in oktober van dit jaar goed doordachte, op elkaar afgestemde, plannen gepresenteerd aan het Waterschap om het VO+ nog verder te verbeteren. Hierdoor wordt in de ogen van de altijd door de vereniging beoogde integrale aanpak van water, natuur en recreatie gerealiseerd.

a) De vereniging zal in 2026 en verdere jaren haar adviesrol blijven vervullen bij de planvorming t.a.v. Markdal-Noord en erop toezien dat de plannen worden uitgevoerd zoals beschreven in het VO 2020. De vereniging zal derhalve blijven deelnemen aan het bestuurlijk en ambtelijk overleg.

Restopgaven Voorlopig Ontwerp Markdal

In 2023 hebben we vastgesteld dat het Projectplan Waterwet voor Markdal-Zuid geen integrale vertaling is van de gemaakte afspraken tussen alle partijen in het Markdal. Bij het vaststellen van de uitgangspunten van het VO+ heeft het realiseren van de KaderRichtlijnWater en de hiermee verbonden natuurdoelen prioriteit gekregen van het Waterschap en de provincie. De recreatieve, agrarische en gebiedshistorische doelen die deel uit maakten van onze geïntegreerde aanpak worden nu gezien als neven-doelen en mee-koppel kansen. Beschikbaarheid van gronden en budgettaire beperkingen voor de neven-doelen vragen om verdere aanpassingen en compromissen.

b) De vereniging zal in 2026 en verdere jaren haar adviesrol blijven vervullen bij de planvorming ten aanzien van de restopgaven met een sterke focus om neven-doelen in het projectplan voor Markdal-Noord mee te nemen dan wel na de projectperiode gerealiseerd te krijgen.

Monitoring

In het Markdal vinden de komende jaren grootschalige veranderingen plaats in zowel functies als inrichting en beheer. Voor een groot aantal gebieden zijn natuurdoelen vastgesteld, maar natuur laat zich niet altijd registreren. Het denken in eindtermen is niet altijd succesvol gebleken. Bij de voorbereiding van de plannen voor het Markdal en ook de afgelopen jaren is discussie geweest over hoe we met die ontwikkelende natuur moeten omgaan. Wat ons betreft hoeft er geen blauwdruk gemaakt te worden, maar dient er wel een goed zicht te zijn op de impact van de veranderingen. Oftewel monitoring van de ontwikkelingen is belangrijk om adequaat te kunnen bijsturen.

Momenteel worden er fragmentarisch gegevens over natuur en landschap verzameld. Een meer gecoördineerde aanpak is gewenst. De Vereniging heeft in 2025, in overleg met de Koninklijke Nederlandse NatuurVereniging (KNNV), een eerste stap gezet met de oplevering van een monitoring rapport over de natuurontwikkeling in het vorig jaar heringerichte Markdal-Zuid. Het Waterschap en de provincie staan hier niet onwelwillend tegenover. Deze aanpak wordt in de komende jaren voortgezet en de aanpak voor het heringerichte Markdal-Noord wordt voorbereid. Van belang is om met de provincie, het Waterschap en de terreinbeherende organisaties in het noordelijke gebied te bespreken op welke wijze de komende jaren monitoring kan plaatsvinden van zowel de water- en landnatuur als van de impact van de inrichtingswerkzaamheden en het beheer. Daarbij worden ook IVN, De Westbrabantse vogelwerkgroep en andere experts betrokken.

c. De vereniging zal in 2026 en verdere jaren de ontwikkeling van een geïntegreerd monitoring programma verder stimuleren en uitbreiden.

Het beheer van de nieuwe heringerichte natuur in het Markdal vraagt naast monitoring ook beheersactiviteiten. De vereniging heeft in 2025 een zeismaaigroep opgericht die samen met landeigenaren en TBO's op kleine schaal beheersactiviteiten kan uitvoeren. Dit biedt leden en andere geïnteresseerden de mogelijkheid om op een andere manier in de natuur bezig te zijn.

d. De vereniging zal in 2026 de zeismaaigroep verder vorm geven.

4) Gebiedsprogramma

Werkgroep grensontkennend stroomgebied

In haar toekomstvisie heeft de vereniging aangegeven dat door het veranderend klimaat er forse uitdagingen zijn wat betreft grondwaterstand, bodem- en waterkwaliteit, watervasthoudend vermogen en biodiversiteit. Daarnaast zijn er forse uitdagingen in de landbouw als het gaat om stikstofreductie en de beweging naar duurzame, inclusieve, landbouw. Deze grote thema's vragen om een integrale benadering van het gebied en een verbreding van de focus op het Markdal -sec- naar het gehele stroomgebied van de Mark van zowel beleidsmakers en uitvoerders in de provincie, waterschap en gemeenten als ook van de vereniging Markdal. Hierbij zoeken we de samenwerking met vergelijkbare organisaties in het Vlaamse deel van het stroomgebied. Onze vereniging heeft regelmatig overleg met de vereniging Natuurpunt Markvallei van de Mark met een nadruk op de volgende elementen:

- Het elkaar op de hoogte houden van ontwikkelingen in de Vlaamse en Nederlandse delen van het stroomgebied.
- Inbreng in het gebiedsoverleg dat is geïnitieerd door het Waterschap en de provincie Noord-Brabant en dat ook grensoverschrijdende ambities heeft.
- Het signaleren van problemen in het projectgebied van de huidige herinrichting van het Markdal waarvan de oorzaak gezocht moet worden in de achteruitgang van de waterkwaliteit van de Mark en de beschikbaarheid van water voor de natuur en landbouw in het gebied.

- Wij zullen hierbij een kritische houding aannemen en waar en wanneer nodig zaken aan de orde stellen.

e. De vereniging wil betrokken blijven bij de ontwikkeling van het gebiedsprogramma zowel in Nederland als bij grensoverschrijdende initiatieven en waar mogelijk deelnemen aan de vormgeving en de implementatie hiervan.

f. De vereniging zal in 2026 en verdere jaren de samenwerking met Natuurpunt Markvallei voortzetten en zo mogelijk intensiveren.

Big Jump

Er zijn amper waterlopen in Nederland en België die voldoen aan de Europese Kaderrichtlijn Water. Deze vereist dat alle Europese waterlopen in 2027 aan bepaalde normen voldoen. Sinds 2023 organiseren de Vereniging Markdal en het Vlaamse Natuurpunt om beurten de Big Jump, een gezamenlijke ludieke sprong in De Mark afwisselend in Nederland en Vlaanderen. In 2026 wordt de Big Jump weer in Nederland georganiseerd door de vereniging. Met deze Big Jump wordt er aandacht gevraagd voor de noodzakelijke verbetering van de waterkwaliteit van onze beken en rivieren in Europa.

g. De vereniging zal in 2026 weer de organisatie van de Big Jump op zich nemen.

5) Versterking relatie landbouw-natuur-milieu

Nog meer dan voorheen ligt er een druk op de agrarische sector om duurzamer te produceren. Zeker ook in het Markdal, waar de komende jaren veel extra natuur wordt ontwikkeld. Ook in het bredere stroomgebied van de Mark zijn de onzekerheden groot voor de agrarische bedrijven. Dit levert problemen op, maar biedt ook kansen. Relevante vragen kunnen bijvoorbeeld zijn: "hoe kunnen we in het stroomgebied van de Mark omgaan met de gevolgen van klimaatverandering (droogte en frequente forse regenbuien)" en "waar en hoe kunnen boeren en natuurbeschermers in het stroomgebied samen optrekken?". Eind 2025 hebben we de draad weer opgepakt. Het voornemen is om als Vereniging Markdal een programma uit te voeren voor en door boeren en tuinders in het Markdal en/of stroomgebied van de Mark. Want zij zijn belangrijke spelers in het platteland.

h. De vereniging Markdal zal in 2026 en verdere jaren het gesprek blijven voeren met boeren en tuinders, met het doel een steuntje in de rug te bieden naar een duurzamer wordende agrarische sector.

6) Natuurbeleving

Het noordelijk deel van het Markdal boven de A58 tot aan het Ginneken is een druk bezocht gebied, maar ook het zuidelijk deel tussen de A58 en de Belgische grens mag zich verheugen op veel bezoekers. Het gaat om bewoners van Breda, Ulvenhout, Galder en Alphen-Chaam en bezoekers van buiten het gebied. Het gaat om kinderen en volwassenen, om fietsers en wandelaars, om natuur-liefhebbers en mensen die fit willen blijven of worden door beweging. Het besef groeit dat de natuur grote invloed heeft op de gezondheid van mensen. Natuur doet meer voor onze gezondheid dan we vaak denken. Wetenschappelijk onderzoek laat zien dat "groen" bijdraagt aan een gezonder lichaam, een veerkrachtiger brein en een betere leefstijl. Hoe vaker we in de natuur zijn, hoe minder stress we ervaren. Wij zien voor ons zelf een taak weggelegd om een bijdrage te leveren aan een positieve natuurbeleving van bezoekers. Het kan gaan om "leren en genieten" van de natuur en "bewegen" in de natuur. Hierbij zullen wij de samenwerking zoeken met andere natuurorganisaties.

- i. De vereniging zal op zoek gaan naar manieren om een positieve natuurbeleving in het Markdal mogelijk te maken.

7) Samenwerking

Wij willen als vereniging een rol willen spelen bij het verwerven en verspreiden van nieuwe kennis en inzichten m.b.t. het behoud en verbetering van de kwaliteit van de natuur en het landschap en het gebruik er van. Deze rol hebben we vanaf de oprichting met verve vervuld.

In het kader van de promotie van het Markdal zouden we graag in samenwerking met partners willen streven naar een jaarprogramma met natuurbelevingsactiviteiten, waarbij deelnemers wandelend, op de fiets of anderszins kunnen genieten van de specifieke aspecten van het Markdal of plezier kunnen beleven aan activiteiten van ondernemers, terreinbeherende organisaties en natuurverenigingen in het gebied.

In onze ogen kunnen we t.a.v. deze punten alleen resultaten behalen als we in nauwe interactie staan met alle belanghebbende organisaties en personen in het Markdal. Daarnaast zullen we periodiek contact zoeken met burgerinitiatieven in Brabant met vergelijkbare doelstellingen als onze vereniging.

- j. De Vereniging Markdal zal in 2026 en verdere jaren in het Markdal in gesprek gaan en blijven met belanghebbende organisaties in het gebied.

8) Interne organisatie

Vrijwilligers en leden

De kern van onze organisatie wordt gevormd door werkgroepen die inhoudelijke thema's en activiteiten uitwerken met behulp van interne en externe deskundigheid. Zo kent de vereniging de werkgroepen: Water en Natuur, Recreatie en Natuur, Grensontkennend stroomgebied, Monitoring, Big Jump, Foto-expositie, Zeismaaien, Blij met de wilde bij, Communicatie, Geschiedenis en wordt de herstart van de werkgroep Landbouw overwogen. Het gaat om een groot aantal activiteiten waarbij we nog veel meer enthousiaste vrijwilligers kunnen gebruiken. Ook zoeken wij nog bestuursleden voor vacatures en aanvulling in het huidige bestuur.

Daarnaast is een groot ledenaantal van belang omdat dit laat zien dat gebruikers grote waarde hechten aan het Markdal en de ontwikkeling ervan. Dit zorgt uiteindelijk voor meer invloed en een grotere slagkracht van de vereniging.

De praktijk is dat we een vergrijzende vereniging zijn die draait op een kleine kern van actieven met ad-hoc bijdragen van een aantal, ook vergrijzende, experts. De vraag is: wie kunnen we interesseren voor het constructief bouwen aan en verbeteren van "ons Markdal" met zaken die anders blijven liggen en niet tot het takenpakket van andere organisaties in het gebied behoren?

- k. We streven in 2026 en verdere jaren naar een vergroting van het aantal leden en vrijwilligers.

Geschiedenis

In ons visiedocument hebben we vastgesteld dat de huidige herinrichtingsplannen zijn gebaseerd op de inspanningen en ideeën van een groot aantal mensen uit het verleden. Om alle inspanningen uit het verleden te kunnen beoordelen en waarderen, credits te geven aan de drijvende krachten achter de vereniging, maar ook voor het imago van de vereniging, is een beschrijving van de geschiedenis van belang. Door de enorme hoeveelheid beschikbare documenten heeft het maken ervan de nodige vertraging opgelopen.

l. We streven ernaar om in 2026 de geschiedenis en de resultaten van de vereniging uit het verleden op te tekenen en in boekvorm te kunnen aanbieden aan leden, oud-leden en betrokken organisaties in het gebied en andere belangstellenden.

9) Communicatie

De vereniging zal de komende jaren een breed scala aan communicatiemiddelen blijven inzetten om zoveel mogelijk mensen te informeren over wat er speelt in en rond het Markdal. Daarnaast worden de evenementen die de vereniging organiseert gebruikt als handvatten om letterlijk en figuurlijk de boer op te gaan met onze vereniging.

De werkgroep communicatie zal dit blijven indersteunen met behulp van de nodige communicatiemiddelen die de laatste jaren zijn ontwikkeld:

- In 2025 heeft de werkgroep de website van de vereniging volledig vernieuwd. De website is een middel om de leden, achterban, relaties en andere geïnteresseerden te informeren.
- De goedlopende Facebookpagina met meer dan 1300 volgers. We hebben ervoor gekozen om te groeien met mensen die echt zijn geïnteresseerd in het Markdal.
- Een Instagrampagina waarvoor de belangstelling gestaag groeit.
- Het eigen videokanaal waar iedereen onze video's of bijdragen van anderen kunnen zien. Een video die in samenwerking met het waterschap is gemaakt kreeg veel positieve reacties.
- Het verzorgen van persberichten over onze activiteiten. Daardoor weten we op gezette tijden de vereniging en vooral het Markdal onder de aandacht te brengen.
- De verspreiding van actuele op onze activiteiten gerichte flyers.
- Het versturen van minimaal 4 nieuwsbrieven per jaar naar alle leden en geïnteresseerden. Mensen kunnen zich onder meer via de website abonneren op de nieuwsbrief.

De werkgroep blijft zoeken naar mensen die mee willen werken aan het maken van content voor de diverse communicatiemiddelen en het beheer van de website.

m. De Vereniging Markdal zal in 2025 en verdere jaren een breed pakket aan middelen blijven inzetten om de leden en belangstellenden te informeren en te betrekken bij het beleid van de vereniging.

Voorts is de vereniging naar aanleiding van de succesvolle fototentoonstelling in maart 2025 een tweede tentoonstelling aan het organiseren in 2027, waarbij ook weer de nadruk zal liggen op de schoonheid van het Markdal. We proberen het enthousiasme voor fotografie in het Markdal te consolideren door een Markdal fotografie werkgroep te initieren.

n. De Vereniging Markdal zal in 2027 een tweede fototentoonstelling organiseren samen met gepassioneerde fotografen om de schoonheid van het Markdal onder de aandacht te brengen.

Tot slot

Het is aan het bestuur om het concept-beleidsplan na verwerking van het commentaar van de leden verder te concretiseren. Het bestuur doet dit vanuit het concept van “moeten, willen en kunnen”. Bestuur en leden moeten overtuigd zijn van de noodzaak van het gepresenteerde beleid; er moet voldoende motivatie zijn om het beleid uit te voeren en bovenal zal er voldoende menskracht beschikbaar moeten zijn. Dat betekent dat de plannen, in een vrijwilligersorganisatie als de onze, ook door de leden moeten worden uitgevoerd. Deelname aan onze activiteiten door de leden is dan ook een belangrijke voorwaarde voor het realiseren van het beleidsplan.

Het bestuur
24 november 2025